

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Sabbata sanctifices.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Tertium

E oim chřtianoꝝ in primo memento cū dicit: z oim circūstantiūz: quoz tibi fides cognita est z nota deuotio. Ergo debēt hoies libēter audire missam z adhuc specialius: z sunt illi qui ad missam offerunt p quibus orat sacerdos adhuc specialius dicens. Pro quibus tibi offerim⁹ vel qui tibi offerunt hoc sacm laudis p se suisq omibus. Tenētur ergo ad missam offerre contra illos qui dicunt q sacerdotes postulant ex auaricia. Nam oblatio fuit in lege nature: sicut patet in Abel z Layn q non solū offerebant: sed hanc oblatiōem que in missa fit figurabāt: vt Abel agnū z Layn fruges. Que ambo exēplum figurabāt. Hoc idem patet Gen. xiiij. Quia Melchisedech obtulit panem z vinum: hanc oblationem in missa significans. Idem fecit Abraam q obtulit arietem inter vepres. Secundo patet in hoc lege scripta. Exo. xxiiij. Non apparebis in conspectu meo vacuus. i. in loco sacrificij. Idem patet Deut. xvij. z Nume. xxix. vbi dicit. Hec offeretis deo in solennitatibus preter dona z oblationes spōtaneas. Ps. Tollite hostias z introite in atria domini. Tertio patet in lege gratie de ps. dist. j. c. Dis chřtianus pcuret ad missarū solennia aliquid deo offerre z reducere ad memoriam: qd deus p moysen dixit. Non apparebis in cōspectu meo vacuus. Et hoc ppter sacri veneratiōem vel interioris deuotionis repñtationē: vel ppter ministri sustentationē: qā q altari seruit: de altari viuūt. Ut ptz. j. ad Cor. ix. vel propter diuini pcepti impletionem: sicut dñs cum leproso curasset dixit. Uade z ostēde te sacerdotibus: z offer munus tuū qd pcepit moyses in testimoniū zc. Iste non emit missaz pro denario: ibi denarius nō dat in pccium sacramenti: qd est inappreciable: sed in testimoniū participatiōis in signū deuotionis z sacri veneratiōem: z in pccū sustentationis: z diuini pcepti adimpletionem. Querit in qbus festiuitatib⁹ debēt homines necessario offerre. Respōdet fm Henricū de Sandaui q in quatuor festiuitatib⁹ pasce pentecostes: natiuitatis dñi: assumptiōis: beate virginis z patroni: quia in quatuor

festiuitatib⁹ debent offerre integrū denarium. hoc dicit glo. sup illo verbo psallite. Constituite diē solennē in cōdenis. Quid aut in die patroni: hoc ratiōabile videtur: qz dignū est q hoies illum scm specialiter venerentur: que in spēalem patronū elegerūt. Sed aliq sunt quoz oblatiōes non recipi debent: z hoc in detestationem criminis. s. vsurarioꝝ. vt ptz extra de vsurarijs. c. qz in oibus. Vbi dicit q eoz oblationes nullus accipiat. Item raptorū. vt ptz extra de raptoribus. c. super eo. Et Ecclē. xxiij. Qui offert de rapinis pauperū qsi qui vctimat filiu in cōspectu p̄ris. Itē neqz meretricū. Deut. xxij. Non mercedem prostibuli. Item q opprimit paupes. xcix. dist. c. oblatiōes. Quarto mō participāt missaz aliq spēalissime: vt sunt oēs illi qui ex voto z deuotissime missam pro viuīs atqz defunctis vel de spiritu sancto aut beata virgine procurant. Et pro illis specialissime orat sacerdos z cōmemoratiōem facit cum dicit. Pro redēptione aīaz suaz: pro spe salutis z incolumitatis sue: tibi reddunt vota sua eterno deo viuo z vero. Isti vltimi habēt participationē oim pcedentiū. Et sic patet q missa participatio est summū remedium viuoz z defunctorū zc.

Sabbata sanctifices.

Secundum qd debet fieri in sabbato est deuota oīo. Quia tunc debem⁹ sibi grās agere z debite eum colere z adorare: qz p totā septimanam hominis memoria est repleta mundanis occupationibus. Saltez in die dominica recordetur dei: sicut ppha dicit. Dirigat dñe oīo mea sicut incon. in pspe. tuo. Jo dī de psē. dist. iij. c. Ieiunia. Qd die dñica nihil agendū est nisi in psalmis z hymnis est deo seruēdū. P̄ia conclusio. Nullus clericus aut sacerdos hñficiat⁹ est ab orōne legitime excusatus. Probat pmo ex fidelitū oblatione. j. q. j. c. Ipi sacerdotes p p̄plo interpellant: qz pctā ppli comedūt z suis p̄cib⁹ ea delēt atqz cōsumūt. vbi dicit glo. sup ver. comedūt pctā. i. oblata p pctis suis vel suis precibus ea delent exēplo moyfi Exo. xxxj. Dimitte p̄plo hanc noxaz: aut dele me de libro in q me scripsisti. Item Iohel. ij. Inter vestibu

lū & altare plorabant sacerdotes dicētes.
 Parce dñe parce pp̄o tuo. Ideo p̄cipitur
 extra de cele. mis. ca. dolentes. In virtute
 sancte obediētie p̄cipim⁹ vt diuinū officiū
 scz nocturnū pariter & diurnū quātū i eis
 deus dederit studiose celebrēt pariter & de
 nocte. Idē d̄r in ca. p̄sbyter. Nec est excusa
 tus rōne excōicationis: qz fm̄ hosti. tenet
 dicere hora p̄ se & priuatim: nō in ecclesia
 sicut p̄us. Nec debet dicere: dñs vobiscū.
 Concordat in hoc Sanfredus: Raymun.
 & ceteri. Nec rōne interdicti. vtz extra de
 pe. & re. c. q̄ in te. vbi d̄r. Concedim⁹ q̄ cle
 rici tpe interdicti in conuentualibus eccle
 sijs bini vel tres simul horas canonicas
 valeant legere ianuis clausis: interdictis
 & excōicatis exclusis: & voce ita submissa:
 q̄ exterius audire non possit. hec ibi. Itēz
 non excusat rōne potationis. De quib⁹ di
 cit̄ extra de cele. mis. c. dolentes referim⁹:
 q̄ nō solū minores clerici verū etiāz aliqui
 eccliarū p̄lati circa comestationes super
 fluas & cōfabulatiōes illicitas vt de alijs
 taceamus fere medietatē noctis expendūt
 & somno residuū relinquentes vix ad diu
 nū cantū auiz excitant: & transcurrēdo
 vndiqz continua sincopa matutinū dicunt.
 Sequit̄ infra. Nec igit̄ & similia sub pena
 suspensionis penitus inhibem⁹. Peccāt ḡ
 mortaliter omnes clerici sacerdotes & mo
 nachī non dicentes horas suas: imo debēt
 deponi. vtz. xci. di. c. Si quis presbyter: &
 sc̄is scismatici reputari. Sed qd̄ est dicēdū
 de illis p̄sbyteris q̄ hñt aliqui duo vel tria
 bñficia nūquid tenent duplicare horas su
 as. Quia sicut se habet vnū bñficiū ad vnū
 officiū: sic se hñt plura bñficia ad plura of
 ficia. Sed hñs vnū bñficiū tenet ad vnūz
 officiū: ḡ habens plura beneficia tenetur
 ad plura officia. Respondet Augustinus
 de anchona in summa de ecclesiastica po
 testate. q. lxxix. arti. ij. q̄ beneficiatus tene
 tur soluere officium: vbi recipit beneficiūz
 p̄ se vel p̄ vicarium suum. Peccant ergo illi
 valde dānabiliter q̄ hñt tot bñficia si non
 dicant horas suas. Tales deberēt suspen
 di vel excōicari. vtz. xci. distin. ca. clericus.
 Etā qdam dicunt valde negligenter. De
 quibus d̄r de celebrā. missa. in cle. c. graui.

Vbi dicit̄. Pleriqz ecclesiarū ministri mode
 stia ordinis clericalis abiecta dum deo of
 ferre sacrificiū laudis: fructum labioz suo
 rum in puritate cōscie & aie deuotione de
 berent horas canonicas dicere seu psalle
 re trāscurrēdo sincopādo extranea quidez
 & plerūqz varia p̄phana & inhonesta inter
 miscendo colloq̄a tarde ad chorū cōueniē
 do seu eccliam: ipamqz absqz rōnabili causa
 añ sine officij exeundo freq̄nter: aues iter
 dum portando: seu faciendo portare: canes
 q̄ secū ducēdo venaticos: ac q̄si nihil p̄se
 tēdentes de clericali militia: in corona: in
 vestib⁹: in tōsura & diuina etiā celebrare ac
 eis interesse nimis in deuote p̄sumunt. hec
 ibi. Et infra. P̄cipitur p̄latis q̄ tales de
 bēt compescere si dei & apostolice sedis vo
 lūt vitare indignatiōem. Et ponunt ibi sex i
 pedientia deuotionem in horis canonicis.
 Primū est q̄si hore dicūtur transcurrēdo.
 Nā hore canonicę debēt distincte & aperte
 legi ad intelligendū exēplo Eisdre: de q̄ d̄r
 q̄ legit libū distincte & apte ad intelligen
 dū. Aures vniuersi pp̄ri erāt intente. De
 bent ergo distincte & aperte legere & non
 trāscurrere: sicut qdam cleric⁹ facere solebat
 qui semel dixit horas suas cursorie & audi
 uit diaboluz penes se crositare & territus
 fuerat. Debet etiā legere distincte & atten
 te ita q̄ audietes & ipmet itelligāt sensum
 s̄boz. Nāz q̄si q̄s horas trāscurrūt: sensum
 s̄boz. nec ipse legēs p̄cipit nec audietes p̄
 cipe p̄mittit. Sz di. q̄n nō intelligo qd̄ lego
 v̄oro. s. psalmos v̄ lectiōes nō possuz h̄re
 deuotiōem ad horas. Vtrū talis peccat sic
 orās & non intelligens. R̄idet Aug. super
 Jōhem Omel. xxij. dicens. Si in psalmis
 q̄s parū intelligit: credit tñ aliqd̄ boni esse
 qd̄ decātat sic nō est oīno sine fructu. Itēz
 si q̄s bñ intelligat & conet intēdere: sed ex
 fragilitate distractus non intēdat actuali
 ter ei quod decātat. Item dicit Innocen.
 q̄ quis in diuinis officijs non peccat si il
 lud qd̄ dicit non intelligit si tñ cor suum ad
 deū erigit. Nec oportet eum de hoc consc̄
 entiam facere d̄modo diligētā ad intel
 ligendū adhibeat & cū deuotione audiat.
 Exm̄ ponit abbas poemon in vitaspatrum
 de illis q̄ incātant serpētes: q̄ sensum ver-

Preceptum Tertium

Bonū nō intelligūt: p̄cipiūt tñ virtutem ver-
boꝝ. Sic ⁊ nos q̄uis nō intelligamus sa-
cram ofonem quā oram⁹: p̄cipit tñ diabo-
lus q̄ per eam terref. Scdm̄ impedimentū
est dicere sincopando. Nam integre ⁊ ple-
ne debēt p̄solui: nā ip̄az p̄olutio seruitus
appellatur: in seruitio nāq̄ alicui debito q̄
libet debet esse fidelis ita q̄ nec apiceꝝ nec
tota vnū p̄tereat: sed integre seruitiū suū si-
ne fraude p̄ficiat. *Uñ scribit̄. xci. distin. ca.*
P̄sbyter. vbi dicit̄. P̄sbyter seruitutis
sue officia. s. septem horaz̄ officii qualibet
die p̄soluere curet. Jō sicut ille q̄ qualibet
die alicui obligat̄ soluere septem marcas ⁊
aliquos denarios subtraheret ad plenum
creditori non satifaceret. Sic facit qui di-
cit horas canonicas sincopando: deo non
satifacit. Cui⁹ exm̄ ptz de quodā cui dia-
bolus occurrēs cum sacco ait illi. Unde ve-
nis: Respōdit de vno collegio vbi asseruit
se in sacco collegisse dictiones ⁊ syllabas
ibidē in diuino officio p̄ sincopā obmissas
vt tales in die iudicij accusaret de illis ob-
missis. Tertiuū impedimentū est qñ in horz̄
vana ⁊ inhonesta colloquia intermiscen-
tur. Et notabiliter dicitur extranea ⁊ va-
na: nā homo pōt querere ⁊ alius respōde-
re breuib⁹ verbis que sunt intranea ⁊ vti-
lia. s. que sunt ad diuinū officii ⁊ p̄ solutio-
nem horaz̄ p̄tinentia. Et si q̄s legit istam
lectionē ⁊ alius rīdet. Ista sunt intranea.
Nā dī de regulis iuris. Qd̄ non est licitum
necessitas facit licitum. Sed loquit̄ tūc de
extraneis. s. de negocijs secularib⁹ ⁊ vantis
id est inutilibus nō licet: ⁊ maxime prophā-
na ⁊ inhonesta colloq̄a in diuino officio p̄-
hibentur: nā si quis bona fercula alicui de-
disset: ⁊ in fine vnuz bufonem apposuisset
aut in medio q̄lem honorem ei faceret: Si
mili mō est in ofonibus. Sic etiaz peccant
illi sacerdotes q̄ cubāt in lectis aut sedent
⁊ dicunt horas suas: sicut legit̄ de duob⁹
fratrib⁹ q̄ sedebāt in lecto ⁊ dixerunt ma-
tutinū: ⁊ affuit diabolus cum fetore intole-
rabili dicens. Ad talez ofonem tenef tale
incensum. Quartū impedimentum est qñ
tarde q̄s ad horas venit ⁊ ab ecclesia absq̄
ratiōabili causa ante finem officij exit. Et
est causa quare ista in diuino officio prohi-

Bent. Nam in omni tpe duo bonā sunt fa-
cienda. Primo est inuocandū diuinum au-
xilium ⁊ adiutoriū: sine quo nihil boni inci-
pere neq̄ p̄ficere valemus: fm̄ qd̄ dicit sal-
uator discipulis suis. Sine me nihil pote-
stis facere. Contra hoc faciunt q̄dam q̄ ex
quādā pigritia ⁊ desidia post inceptum of-
ficiū ad chorū veniūt: ac si dicant. Diuino
adiutorio non indigemus. Labia nostra ⁊
opera nra a nobis sunt: quis nosfer domi-
nus est? Qui enim seculari p̄ncipi deberet
loqui prius se diligenter disponeret. Mul-
to magis qui cū deo loqui vult debet se di-
sponere dicendo. Deus in adiutoriū meū
intende. Secundo de ope bono sunt post
eius cōsummatiōem deo gratie repēdēde.
Nam nra bona opa ipse in nobis operat̄.
Jō dicimus in fine. B̄ndicamus dño: deo
gras. Et ei gr̄arū actiōes p̄ suis beneficijs
referam⁹ dicētes cū ps̄. B̄ndicam⁹ do. in
om. tem. Ergo illi grauius peccant qui si-
ne causa rōnabili exeunt chorū ante finem
officij. Et illi p̄ demonē trahunt̄ de choro
sicut recitat. b. Bre. in. ij. dial. de quodam
monacho. Qui cū alijs fratrib⁹ in ofo-
ne stare nō poterat: sed mox vt fratres ad
orationē se dedissent: ipse egrediebatur fo-
ras: ⁊ mente vaga aliqua transitoria age-
bat. Quē sanct⁹ Benedict⁹ egredientem
vidit q̄ eū quidā niger puerulus per vesti-
menti fimbriam foras trahēbat: ⁊ alij fr̄es
etiam viderūt aperte. Quintū impedimē-
tum est: qñ quis aues ducit secū ad chorū
⁊ ad horas portando vel portari faciendo
aut canes venaticos secum deducendo.
Ratio huius est. s. quare prohibent̄: q̄a di-
uinū officii debet p̄solui deuote ⁊ non di-
stracto corde. Nā non ea que offerunt̄: sed
voluntatem offerētis respicit deus. *Uñ scri-*
bit̄. xxiii. q. s. ca. Qd̄i. Sed quicumq̄s circa
aliud se occupauerit: diuinū officij deuote
adimplere nequibit. Quapropter tem-
pore diuini officij circa op⁹ aliquod extrin-
secū se non debet occupare: q̄ per hmōi te-
pescit deuotio. De talibus ⁊ sic facienti-
bus conqueritur deus per p̄phetam. Hic
p̄pls labijs me honorat: cor autem eorum
longe est a me. Sextū impedimentū est cū
est b̄nficiat⁹ in ecclesia: ⁊ sine ratione dicit

officiū extra eccliam. Unde dicitur. r. q. iij. Anio. q. qui beneficiatus est in ecclia tene tur ipsam officiare. Des em̄ clerici eiusdē ecclie dñt insimul ad eā cōuenire vt ipsam officiet: vt scribit̄. vij. q. j. ca. j. quia ad hoc ecclie sunt deputate. Possunt aut̄ ex cau sa rationabili ecclie abesse. Tertio ptz q clericus aut sacerdos ab orōne nō excusa tur ex diuina electione. Naz sicut Aaron ⁊ filij ei⁹ ad hoc fuerūt electi: sicut nūc sacer dotes. Circa p̄dicta dubitat̄: q̄re i istis ho ris orat ecclia. s. in matutinis: primis: ter tijs ⁊ c. Rñdes: q̄ in istis horis legunt̄ san cti orōnibus seu laudib⁹ diuinis vacasse. Unde p̄pheta. Media nocte surgebaz ad cōfitēdū tibi. Ecce vna hora. Et alibi. Ve spere mane ⁊ meridie narrabo ⁊ annūcia bo. Ecce alie tres. In tertia orabant apli: q̄ tūc recipiebant sp̄m̄ctm̄. Itē Petrus et Ioannes ascenderūt in tēplū ad horā ora tionis nonā. vt dicit̄ Act. iij. In cōpletorio dī ch̄s orasse: cū post cenā effudit orōnem ad p̄rem. Ioā. xvij. Sc̄bo iste hore sunt in signite aliqb⁹ opib⁹ insignitib⁹ ad redēptio nē pertinentib⁹. In nocte em̄ natus est sa uator: circa horā primā diei. Resurrexit cir ca tertiā. Sp̄m̄ctm̄ misit circa sextā. Cru cifixus fuit circa nonā. M̄ortu⁹ est in cruce vespere. Corpus ⁊ sanguinē tradidit in cena in facim̄. Et fuit etiā depositus in cō pletorio de cruce ⁊ sepult⁹. Iuste ḡ iste ho re sunt deputate laudib⁹ diuinis. Ergo in illis horis libenter debemus orare: maxi me tñ debem⁹ horis matutinalibus inter esse libēter: q̄d est p̄tra multos q̄ nunq̄ vel rarō surgūt ad matutinas inuētis occasio nibus: sufficit em̄ eis interesse diuinis lau dibus solū in die. Isti non vident̄ ad illam sanctā turbā ante thronū dei (de qua apo cal. vij. dī) p̄tinere: q̄ die ac nocte seruiunt ei in tēplo ei⁹. Non sunt illi de custodibus ecclie: qui non tacēt laudare nomen dñi to ta die ⁊ tota nocte. Esaie. lxij. Excitantur hm̄oi p̄ Hieremiā p̄phētā dicentē. ca. iij. Consurge. i. cū alijs surge lauda in nocte. Dauid em̄ nec occupationibus diurnis re gis: nec nocturnis delicijs vxorū retrahē bat: quin in media nocte surgeret dicens. Media nocte surgebam ad cōfitendum ti

bi. Christus etiā interdū non solum partē noctis: sed totam aliquando expendebat. Luce. vi. Erat p̄noctans in oratione. Pau lus ⁊ silas non impediebant̄ angustia car ceris: quin media nocte laudarent deum. Actu. xvj. Infelices somnolenti qui tan tis exemplis non excitant̄. Nam mulieres solēt surgere de nocte pro sollicitudine do mus sue. Item artifices surgunt de nocte pro lucro: quanto magis decet seruos dei pro seruitio regis eterni surgere de nocte. Fuit q̄dam valde piger ⁊ somnolentus sur gere ad matutinas. Qui semel ⁊ bis exci tatus per sacrificiā vt cū alijs surgeret i qua dam magna solenitate q̄ finaliter surgere spreuit. Ad quem diabol⁹ ingrediēs ⁊ vol uens eum in lectum ⁊ in lintheamina sua ⁊ trahens eū extra cellā suā per dormitoriū collocat eū infra vnā cistaz satis magnam ⁊ ponderosam: q̄ ille frater non poterat se mouere. Veniētes fratres de matutinis ⁊ audientes illū miserabiliter lamentantem accedentes ad eū extraxerūt eū. Quē vix dissoluere potuerūt ita fortiter innodatus fuit p̄ diabolū inter lintheamina ⁊ lectuz. Debemus ergo libenter surgere ad matu tinū: ne cōtingat nobis sicut illi fratri hec cōtingerūt in conuentu n̄o herfordensi tem pore venerabilis lectoris Hermanni Imer sūti. Qui eūdē fratrem dissoluit: vt sepius mihi retulit. Sunt etiam aliqui qui somno verenti vix surgunt mane ad primaz. Con tra quos est illud apli ad Ro. xij. Hora est iam nos de somno surgere. Lausam sub dit. Nox precessit: dies aut̄ appropinq̄bit. Nam aues valde mane incipiunt cantare ad deū laudandū: q̄d est cōtra verecundiā hoīs pigritantis. Unde Ambro. in libro de officijs. Quis ch̄rianus nō erubescat sine psalmoz modulatione diē trāsire: dum mi nutissime aues solenni deuotiōi ortū diei p̄ueniant ⁊ subsequant̄. Sic ch̄rist⁹ de ma ne ibat ad locum ofontis cōcm. Ioan. viij. Diluculo iterum venit in tēplum. Sic deni q̄ facit ois iustus. Eccl. xxxix. Iustus cor suum tradit ad vigilandum diluculo. Sed quidam dormiunt vsq̄ ad horam nonam: tunc primo surgunt ad orōnem. Secunda conclusio. Nullus laicus habens vsum ra

Preceptum Tertium

Etionis excusatus est ab actu deuote orationis. Hoc probat sanctus Tho. in. iiii. sen. disti. xv. q. ij. arti. j. Nam lex gratitudinis hoc requirit et honestatis: ut qui quotidie recipit beneficium continue debet esse gratus beneficienti. Cuius igitur laici continue utantur donis dei: ideo dixit Christus non solum clericis: sed etiam laicis. Oportet semper orare. Semper tunc aduersitatis et prosperitatis. Vel spiritus. i. in loco et tunc: quia preceptum affirmatiuum non obligat nisi loco et tempore. Clerici enim septies in die: secundum illud psalmus. Septies in die laudem dixi tibi. Nam saraceni. xvij. vicibus orant in die. A fortiori debent orare Christiani ad minus septies. Nullus ergo Christianus est excusatus ab oratione imo nec mutus: quia potest orare in mente et corde: si non potest ore. Ubi aduertendum quod quilibet Christianus obligatus est ad triplicem orationem. scilicet mentalem: vocalem et corporalem. Primo est obligatus ad orationem mentalem: ne dicat nobis illud Ecclie. Hic populus labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me. Iob dicit de se. di. v. non mediocriter. quod non verbis tantum sed corde orandus est dominus. Et in oratione nihil aliud debet animus cogitare quam illud quod precatur: non enim multitudine verborum flecti potest deus ut homo. Quia melior est. v. psalmorum decantatio cum cordis puritate: quam totius psalterii modulatio cum anxietate cordis. ut dicitur in canone. non mediocriter ubi dicitur. Ideo dicit Augustinus in regula. Cuius orationis deum hoc versetur in corde quod profertur in ore. Super quo Hugo. Sepe inquit oramus et alibi corde intendimus: nec ipsum quod dicimus recolimus. Sed illam orationem deus non exaudit: cui ipse qui orat non intendit: quod instinctu diaboli sepe fieri solet: sciens utilitatem orandi et nobis inuidens gratiam impetrandi: immittit orantibus cogitationum tumultum ut mentem ab oratione diuidat: et fructum orationis tollat. Hec Hugo. Cuius exemplum legitur in vita patrum de sancto Bachario: qui cum venisset ad fratres suos orantes vidit demones quasi pueros ethiopes discurrere huc atque illuc. Si alicui digitum super oculos posuissent statim dormitauit. Si cui in os mississent digitum oscitare eum faciebant. Apud aliquos etiam in mulierum species vertebant. Apud quosdam edificabant aut portabant:

aut alia quecumque agerent apparebant. Sanctus autem Bacharius hac visione completa: singulos fratres discutebat: et sic unum quemque delusum in sua cogitatione inuenit quemadmodum per ostensorum fuerat reuelatum. Ideo in principio omnium canonicarum orationum solebant se fratres et alij religiosi munire signo crucis contra infestationes diaboli: cum dicunt. Deus in adiutorium meum intende. Solet etiam diabolus nonnunquam aliquos orantes visibiliter molestare atque corporaliter. De quo nota in vitas patrum. li. ij. c. xvj. Idem patet de sancto Antonio. Secundo Christianus est obligatus ad orationem vocalem. sicut patet per sanctum Tho. in. iiii. dist. xv. Ideo dicit apostolus. Psallam spiritu. i. voce: psallam et mente: et hoc ad excitandum interiorum deuotionem. Secundo propter redditionem debiti: ut. scilicet. orationes seruiat deo corde et ore. Si tamen vox orantem distraheret a deuotione ab eo esset cessandum. ut patet in Anna matre Samuelis prophete qui loquebatur in corde: et tamen labia eius mouebantur: et vox penitus non audiebatur. ut. j. Regum. j. Debent tamen ita submissa voce orare quod non infestent celebrantem et hominem orantem. Tertio est obligatus ad orationem corporalem. scilicet. prosternendo se vel genua flectendo: sicut iudei mouent totum corpus in oratione. Quidam orant iacendo. Sicut orauit dauid quando deprecatur est pro paruulo. ut. j. Regum. xij. Et ingressus seorsum tacuit super terram. Et in hoc denotatur humilitatis effectus: et precipue recordatio humane fragilitatis et infirmitatis: sicut Job dicebat. Memoro quod dominus quod sicut lutum feceris me: et in puluerem reduces me. Quidam orant sedendo. Sic orauit Moyses sedens super lapidem: quem Aaron et Hur ponebant subter eum: quando Josue superabat Amalech. ut patet Exo. xvij. Et designat contemplationis excessus seu raptus. Sic orauit sancta Monica mater Augustini: que semel fuit rapta ultra cubitum super terram clamando. Volemus in celum: volemus. Quidam orant stando: ut Judith stans ante lectum Holofernis orabat ut dominus confortaret eam. Et significatur desiderium patrie celestis. Sic orabat publicanus qui

A stans a longe rē. vt patet Luce. xvij. Qui
dam orant oculis eleuatis in celum. Sic
orabat ch̄s quando Lazarum suscitauit.
Quidam etiam expan̄s manibus: sicut
Moyses: ac si dicerent cū sponsa illud Lā-
tico. Trahe me post te: curremus in odorē
vnguentorum tuorum. Quidam flexis ge-
nibus: sic orauit Salomon quando vtrum-
q; genu flexit in terram. vt patet. iij. Regū.
vii. Sic etiam orauit Paulus qui dicebat.
Flecto genua mea ad deum patrem domi-
ni mei Iesu ch̄i. Et significat obedienti-
am quam debent habere ad deum. Quidā
orant p̄strati sup̄ terram. Sic orauit Iherō-
sas in vertice carmeli: cū pronus in terram
se posuit: et faciē suā iter genua sua et orās
dñi suū vt daret pluuiā: et grādis pluuia
facta est. Sic prostrati orauerūt viginti q̄-
tuor: seniores qui ceciderunt corā agno ha-
bētes singuli cytharas et p̄lalas aureas
plenas odoramentis: q̄ sunt orationes san-
ctoꝝ: et omnes angeli stabant in circumitu
throni et seniorū et quatuor animalū et ce-
ciderūt in aspectu throni in facies suas et
adorauerūt deū. Et significant excellenti-
am diuine maiestatis sup̄ oēs creaturas.
Caueant tñ homines nunc: ne h̄mōi situs
orationis faciant p̄pter vanam gloriā vel
laudē humanā acquirēdā. Contra quos
ait saluator Math. vj. Cum oratis nō eri-
tis sicut hy pocrite: qui amant in synago-
gis et in angulis plateaz stantes orare vt
videant ab hominibus. Amen dico vobis
receperūt mercedem suam. Sequit̄ ibidē.
Tu autē cum oraueris intra in cubiculū tuū:
et clauso ostio ora patrē tuum in abscondito
et pater tuus qui videt in abscondito reddet
tibi. ¶ Sed dices quid debeo orare. Re-
spondet saluator noster. Sic orabit̄. Pa-
ter noster qui es in celis et c. Quam oratio-
nem tenetur quilibet scire sub pena peccati
mortalis. Laici debent hanc dicere in teu-
tonico: clerici in latino. Hęc oratio prece-
llit primo docentis auctoritate: quia ch̄sus
eam fecit. Secundo p̄cellit verborū pauci-
tate. Tertio precellit vtilitate. Hęc oratio
breuissima est. Primo ideo vt citius addis-
catur. Secundo vt melius retineat̄. Tertio
vt null⁹ de eius ignorātia excuset̄. Quar-

to vt eo frequētus dicat̄. Quinto vt tediū
in dicendo remoueat̄. In qua petim⁹ oīa
que nobis necessaria sunt in vita presenti et
in futura. Petimus enim tria bona nobis
necessaria ad vitā beatam. Primo dei ve-
nerationē ne a nobis cōtemnat̄. Ideo di-
cimus. Sanctificet nomen tuum: vt nomē
dei qđ in se est sanctū: a nobis semper san-
ctum habeat̄. Secūdo dei gubernationē:
cum dicimus. Adueniat regnum tuum. ne
diabolus in nobis regnet: sed tu domine.
vel adueniat regnum tuū id est vita beata.
Tertio petimus voluntatis subiectionem.
cū dicimus. Fiat volūtas tua sicut in celo
et c. i. nos q̄ terreni sum⁹ faciam⁹ volunta-
tem tuam: sicut angeli et anime beate. Sic
etiam petimus a nobis remoueri quatuor
mala. Primum est vite indigētia: et hoc pe-
timus cum dicimus. Panem nostrum et c.
Et s̄m Augu. noīe panis oīa vite humane
necessaria intelligunt̄. Secūdo defectus
seu malū est culpe: quē remoueri petimus
cum dicimus. Dimitte nobis debita nostra
et c. Tertium malū est tentationis imminen-
tia. Hanc remoueri petim⁹ cū dicimus. Et
ne nos inducas in ten. Quartū est mali p̄-
sentis et infirmitatis diffidentia cuiuslibet
tribulationis: vel a malo culpe future perpe-
trande. Alias coincideret cum malo. I. quo
petimus a malo liberari eterne dānationis
cū dicim⁹. Sed libera nos a malo. Tertia
cōclusio. Quāuis vbiq; sit orandum deuotius
tñ in ecclia q̄ alibi est diuinū auxiliū
imploandū. patet p̄ illud Jo. iij. vbi ch̄s
dixit mulieri samaritane. Venit hora quā-
do neq; i mōte hoc neq; hierosolymis ado-
rabit̄ p̄m. i. cultus gētilium et iudeorū
cessabit: sed adoratores veri adorabunt pa-
trem in spū et veritate: quia deus vbiq; est
dicente propheta. Si ascendero in celū tu
illic es: si descēdero ad infernum ades. Er-
go potest adorari in campo et in domo et c.
Tamen oratio fit conueniētior in ecclia q̄
alibi. Ergo quādo volumus orare debem⁹
venire ad eccliam: que pprie locus orōnis
est. dicente domino. Math. xxi. Domus
mea domus orationis vocabitur dicit do-
minus. Illius dicti rōnem nota superius i
sermone de adoratione humanitatis ch̄i.

Preceptum Tertium

Peccant ergo illi qui in ecclesia aliud faciunt scilicet garrulando et cachinnando. Contra quos dicitur de emunitate ecclesie li. vi. ca. decet domum dei. Ubi sic dicitur. Ad ecclesias humilis sit et deuotus ingressus. Sit in eis quieta conuersatio: deo grata: insipientibus placita. Sequitur. Nullus in locis eiusdem seditionem excitet: conclamationem moueat: impetive committat. Lesent in illis vniuersitatū et societatum quarūlibet consilia et publica parlamenta: cessent vana et multo fortius feda et prophana colloquia: cessent confabulationes quelibet. Sint postremo quecumque alia que diuinum turbare possint officium: aut oculos diuine maiestatis offenderent ab ipsis prius extranea. Ne ubi est peccatorum venia postulanda: ibi peccandi deus occasio. hec ibi. Legitur in speculo. li. viij. c. cxvij. quod fuit quidam subdiaconus in ciuitate toletina. Qui dum in die quadam solenni archiepiscopi celebranti assisteret: vidit in fenestra demonem sedentem et scribentem ibidem verba que due mulierculas in secretis suarum tragediarum per impudicias euomebant. Sed cum multiloquium locus angustus non caperet apprehensam cum dentibus et unguibus pelliculam pestiferam scriba detrahere cepit ut dilataret. Dumque fortiter traheret casu impexit caput ad murum cartula de dentibus elapsa. Et tunc suscitauit fragorem: ut diaconus existimaret ecclesiam funditus coruisse. Quo viso diaconus risit: et circumstantes mirari ceperunt cur rideret. Finita missa visionem eis exposuit. Ideo dicit Augustinus. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est et vni nomen accepit. Quod nobis omnibus prestare dignetur ille qui cum patre et spiritu sancto viuit et regnat in secula benedictus. Amen.

Tertium quod debet fieri in sabbatis est legis et prophetarum auditio. Nam populus christianus non minus debet se retrahere ab auditione legis et prophetarum in sabbatis et dominicis diebus quam populus iudaicus: sed populus iudaicus deuote audiuit in sabbatis voces prophetarum. sicut dicitur Actuum xij. Viri fratres audite principes vestri ignorantes Iesum et voces prophetarum que per omne sabbatum leguntur iudicantes impleue-

runt. Ideo dicitur de consuetudine. dist. j. c. Qui in die solenni pretermissio ecclesie conuentu ad spectacula vadit excōicetur. Ideo dicitur. c. sequenti Episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam et audire verbum dei siue gentilem siue hereticum siue iudeum vsque ad missam cathecuminoꝝ. Dicit Archidiaconus super verbo cathecuminoꝝ. quod hec missa durat vsque ad offerentiam. Et dicitur missa quia preces nostras ferat ad deum. Sed missa proprie dicitur in tempore sacrificij: quando cathecumini foras mittuntur: quando leuita clamat. Si quis remanserit cathecuminus: exeat foras. Hec archidiaconus. Sufficit enim quod tam gentilis quam iudeus possunt interesse quoniam predicatur verbum dei. unde dicitur de consuetudine. dist. j. c. De his fideles qui conueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam et scripturas apostolorum et euangelistarum audiant. Ibidem ca. Sacerdote verbum dei in ecclesia faciente qui egressus fuerit de auditorio excōicetur. Si Christus legit in sabbatis synagogas intrasse. ut patet Luca. iij. vbi dicitur quod intrauit secundum consuetudinem suam in die sabbati synagogam: et surrexit legere: et traditus est ei liber Esaias. Rō huius est: quod scilicet in sabbatis debemus audire sacra scriptura: quia alijs diebus sunt seculares occupati in laboribus corporalibus: et sic non possunt intendere verbo. Sed in sabbatis id est dominicis diebus nemo est occupatus in labore manuum. Ergo tunc debet cibare animam suam cum sacra scriptura et lege diuina: quam nemo debet ignorare: quia dicitur extra de regu. iij. lib. vi. Ignorantia facti non iuris excusat. Circa quod sciendum quod verbum diuinum et sacra scriptura est audienda septupliciter: scilicet festinanter sine tardatione. Apparenter sine occultatione. Reuerenter sine derisione. Humiliter cum subiectione. Diligenter cum attentione. Obedienter cum operis exhibitione. Perseueranter sine cessatione. Primo est audienda sacra scriptura festinanter sine tardatione: dicente Iacobo in sua cano. capt. j. Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum: quia a pueritia debet homo incipere audire